

Przemysław Zdyb

Uniwersytet Szczeciński
e-mail: przemyslaw.zdyb@usz.edu.pl
ORCID: 0000-0002-2068-4556

Recenzja monografii Mariety Czekałowskiej, *Zagadnienia ochrony środowiska na podstawie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2022, ss. 328

Review of the monograph by M. Czekałowska, *Zagadnienia ochrony środowiska na podstawie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku* (Environmental protection issues based on the Constitution of the Republic of Poland of April 2, 1997), Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2022, pp. 328

Recenzowana publikacja stanowi niezwykle interesującą na polskim rynku wydawniczym monografię poświęconą zagadnieniom ochrony środowiska na podstawie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku. Autorka podejmuje w niej próbę całościowego ujęcia problematyki środowiska i jego ochrony, co w świetle przeprowadzonej w publikacji analizy badawczej w kontekście wolności i praw jednostki, składa się na jej konstytucyjny status. Monografia dotyczy obszaru prawa konstytucyjnego z uwzględnieniem szerokiego zakresu nauk społecznych oraz prawnoporównawczych.

Pracę rozpoczyna wprowadzenie, w którym autorka przedstawia przedmiot monografii. Autorka objęła zagadnienia dotychczas nierozstrzygnięte jednoznacznie w polskim porządku prawnym, poddając osądowi aktualne stanowiska dominujące w doktrynie i orzecznictwie. Założeniem monografii uczyniła autorka ukazanie wadliwości ujęcia podstaw ochrony środowiska w Konstytucji RP i wskazanie prób spójnego ich odczytania.

Punktem wyjścia do merytorycznych rozważań autorka uczyniła pięć zagadnień. Po pierwsze autorka słusznie przyjęła, że terminy na płaszczyźnie konstytucyjnej mają charakter autonomiczny, co powoduje, że przez pryzmat tekstów ustaw i pozostałych aktów prawnych nie można w pełni rekonstruować znaczenia wywodzonego z norm Konstytucji RP. Interpretacja konstytucyjnych przepisów z zakresu ochrony środowiska wymaga dokonania szczególnych zabiegów intelektualnych oraz odwołania się do doktryny i orzecznictwa. Doniosłe znaczenie ma również odniesienie się do systematyki redakcyjnej ustawy zasadniczej i jej

szczególnej roli w kreowaniu i konkretyzowaniu wartości zarówno w procesie stanowienia, jak i stosowania prawa.

Po drugie autorka wskazuje, że z omawianych postanowień konstytucyjnych niekiedy trudno odczytać normy o sprecyzowanej treści, dlatego też dla ich odtworzenia konieczne jest odwołanie się do ustaw czy do innych aktów prawnych, czyniąc jednocześnie słuszne domniemanie ich zgodności z Konstytucją RP. Postanowienia konstytucyjne winny być zatem wykorzystywane przy uzasadnieniu konkretnych rozstrzygnięć, co pozwoliło na przyjęcie poglądu o współstosowaniu norm konstytucyjnych i ustawowych, stanowiącego podstawę do konfrontowania celów rekonstruowanych z norm konstytucyjnych, jak i wyinterpretowanych w dalszej kolejności z przepisów ustawowych.

Po trzecie autorka celnie zauważa, że zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, sądów administracyjnych oraz sądów powszechnych, trudności sprawia wywiedzenie prawa jednostki do ochrony środowiska i przeciwdziałania degradacji środowiska. Zdefiniowanie „środowiska”, względnie „ochrony środowiska”, jako wartości wymaga scharakteryzowania istoty prawa, czy też wolności kryjących się za tą wartością. Jednocześnie w monografii autorka trafnie zastrzega, że sformułowanie konstytucyjnego prawa do życia w czystym środowisku groziłoby zarzutem nienależytego umocowania do złożenia w tym zakresie skargi konstytucyjnej.

Po czwarte autorka rozważa ważki problem dotyczący zbyt szerokiego definiowania ochrony środowiska, co może prowadzić do nieuzasadnionego w wielu przypadkach ograniczenia innych wolności i praw. W praktyce ujawniają się bowiem trudności związane z potencjalnymi kolizjami prawa do ochrony środowiska z prawem własności czy wolnością działalności gospodarczej. Stąd pytanie, w jakich okolicznościach można bezsprzecznie stwierdzić, że ochrona środowiska może stanowić kryterium przesądzające na rzecz ograniczenia danego prawa (wolności)? Autorka trafnie wskazuje, że przepisem pozwalającym rozstrzygnąć wątpliwości w tym zakresie jest art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, nakazujący przestrzeganie zasady proporcjonalności ograniczeń i zakazujący godzenia w istotę wolności i praw.

Po piąte autorka słusznie wskazuje, że wśród omawianych zagadnień nie można pominąć wyodrębnionego prawa podmiotowego, jakim jest prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska.

Następnie autorka jasno formułuje szczegółowe tezy oraz cele pracy, którym nadaje rozbudowaną formę. Wyraźnie też określone zostały metody badawcze, takie jak metoda dogmatycznoprawna, prawnoporównawcza oraz historyczna. Całość pracy zamyka zakończenie. Autorka odnosi się w nim do wszystkich wątpliwości, które pojawiły się w treści poszczególnych rozdziałów, odpowiednio, w sposób jasny i logiczny je argumentując. Jedną z ciekawych konstatacji autorki jest spostrzeżenie problemu dotyczącego efektywnego współdziałania w zakresie przestrzegania wymogów ochrony środowiska organów administracji, które nie są podmiotami publicznych praw podmiotowych. W obowiązującym porządku prawnym nie ma instrumentów władczych, by jeden organ (niepodlegający hierarchicznie) zobowiązał drugi organ do wykonania konkretnych obowiązków z zakresu ochrony środowiska. Ma to doniosłe znaczenie dla wypełnienia normy wynikającej z art. 74 ust. 2 Konstytucji RP, której

nienależyte bądź całkowite nierealizowanie wiąże się z potencjalnym roszczeniem wobec władz publicznych o odszkodowanie.

Recenzowana monografia liczy 328 stron i podzielona została na pięć rozdziałów zatytułowanych: 1. *Środowisko naturalne jako wartość konstytucyjna*; 2. *Zagadnienia konstytucyjnych regulacji prawnych podstaw ochrony środowiska w pracach nad Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*; 3. *Doniosłość zagadnienia ochrony środowiska w procesie stosowania Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*; 4. *Nakazy ochrony środowiska jako podstawy do rekonstrukcji praw podmiotowych*; 5. *Prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska jako prawo legitymowane konstytucyjnie*. Zawartość merytoryczna rozdziałów w pełni odpowiada ich tytułom, które dają ogólny pogląd na rozważaną w nich treść. Kolejne tytuły rozdziałów reprezentują logiczne powiązania całości pracy.

Wykorzystana literatura została dobrana w sposób uzasadniony tematem pracy. Autorka swoje badania prowadziła, korzystając głównie ze źródeł polskiej doktryny, sięgając jednakże również po publikacje naukowe anglojęzyczne. Autorka dotarła do wszystkich istotnych publikacji poruszających analizowaną tematykę. Przeanalizowała także wszystkie akty prawne z tego zakresu. Ciekawie zostało dobrane orzecznictwo z tej dziedziny, mimo że w zakresie orzecznictwa TSUE i ETPCz można odczuć pewien niedostatek. Jednocześnie na podkreślenie zasługuje wykorzystanie orzecznictwa Sądu Najwyższego Indii czy Sądu Konstytucyjnego w Republice Południowej Afryki.

Konstrukcyjnym elementem pracy są wnioski kończące każdy rozdział, które tworząc podsumowania poszczególnych zagadnień, są niewątpliwą zaletą tego opracowania.

Podsumowując, ukazana przez autorkę polemika, dotycząca konstytucyjnych regulacji dotyczących ochrony środowiska i rozstrzygania wątpliwości z nimi związanych w procesie stanowienia, jak i stosowania prawa, uzasadnia dyskusję nad treściowym kształtem obowiązującej Konstytucji RP. W związku z powyższym wybór tematyki badawczej należy uznać za interesujący i merytorycznie uzasadniony, szczególnie w kontekście wyzwań związanych z ochroną środowiska, stojących przed Polską i światem.

Monografia jest napisana jasnym, przejrzystym językiem. Zawiera wyjaśnienie problemów praktycznych oraz właściwe odesłania do literatury przedmiotu. Jest godna polecenia nie tylko ze względu na jej wartość poznawczą, dokumentację historyczną, ukazanie praktyki stosowania prawa ochrony środowiska, lecz przede wszystkim z tego powodu, że poruszony w niej problem ochrony środowiska prowokuje czytelnika do refleksji na ten temat.

CYTOWANIE

P. Zdyb, *Recenzja monografii Mariety Czekałowskiej Zagadnienia ochrony środowiska na podstawie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*, *Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa* 2022, ss. 328, *Studia Administracyjne* 1(17)/2023, s. 71–73, DOI: 10.18276/sa.2023.17-06.